

**A MAGYARORSZÁGON ÉLŐ NEMZETISÉGEK JOGAINAK VÉDELME T ELLÁTÓ
BIZTOSHELYETTES**

1/2025.

ELVI ÁLLÁSFOGLALÁS

**NEMZETISÉGI ÁLTALÁNOS ISKOLAI OSZTÁLYOK
MEGSZERVEZÉSÉT ÉS INDÍTÁSÁT ÉRINTŐ
AKTUÁLIS KIHÍVÁSOKRÓL**

Budapest, 2025. május 26.

Tartalomjegyzék

I. Bevezetés.....	3
II. Az eljárás megindítása és szakmai keretei.....	6
III. A hazai jogszabályi környezet.....	8
3.1. A nemzetiségi közösségek jogai és az állam kötelezettségei az anyanyelvű oktatáshoz való jog hatékony érvényesülésével összefüggésben	8
3.1.1. A jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelménye	8
3.1.2. A nemzetiségi identitáshoz, valamint az anyanyelvű oktatáshoz való jog és ezek kapcsolata a tanulás szabadságával és a művelődéshez való joggal	9
3.1.3. Intézményvédelem a nemzetiségi jogok érvényesítésével összefüggésben	11
3.2. Az anyanyelvű oktatáshoz való jog jogszabályi és intézményi keretei.....	12
IV. A Belügyminisztérium köznevelési államtitkárának válaszai.....	15
V. Megállapítások.....	17
VI. Szakmai javaslatok	20

I. Bevezetés

Magyarország Alaptörvénye és az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. évi CXI. törvény szerint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes kiemelt feladata, hogy figyelemmel kísérje a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését és ezzel összefüggésben szerzett tapasztalatairól rendszeresen tájékoztatást nyújtson, illetve felhívja a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére. Az alapvető jogok biztosának helyettese fent megjelölt feladatai ellátása érdekében elvi állásfoglalást adhat ki. Az állásfoglalás célja, hogy felhívja a jogalkotó és a nyilvánosság figyelmét a hazai nemzetiségi közösségek tagjai egyéni és kollektív jogainak megőrzésével kapcsolatos teendők fontosságára, a nemzetiségi alapjogok, illetve az egyenlő bánásmód elvének sérelmével fenyegető helyzetre és aggályos gyakorlatra, továbbá felmutasson olyan jó gyakorlatokat, amelyek a nemzetiségi jogok egyre sikeresebb érvényesítését szolgálhatják.

A Magyarországon élő nemzetiségek önazonosságuk szabad vállalásához és megőrzéséhez, az anyanyelvhasználathoz és az anyanyelvű oktatáshoz való joga alapvető jog,¹ ezek tiszteletben tartása, hatékony érvényesítésük és védelmük valamennyi állami intézmény kötelessége.² Álláspontom szerint a hazai nemzetiségek önazonosságuk szabad vállalásához, megőrzéséhez és átörökítéséhez való jogának egyik alapja az anyanyelvű oktatáshoz való jog gyakorlása, ami szoros kapcsolatban áll az anyanyelvhasználathoz való joggal is.

Jelen elvi állásfoglalás³ kiadásával elsődleges célom, hogy **áttekintsem és feltárjam** a nemzetiségi közösségek egyes tagjait és a közösségek egészét – az Alaptörvény alapján – megillető **anyanyelvű oktatáshoz való jog érvényesülését a nemzetiségi általános iskolai nevelés-oktatás, különösen a nemzetiségi általános iskolai osztályok megszervezését és indítását érintően.**

Az állam a nemzetiségi általános iskolai nevelést-oktatást elsősorban a tankerületi központok által fenntartott intézményekben biztosítja. Az elmúlt évtized fejleményeként a nemzetiségi önkormányzatok is egyre több köznevelési intézménynek váltak a fenntartójává, a vonatkozó szabályozás ugyanis lehetővé teszi a nemzetiségi önkormányzatok számára is köznevelési intézmények, illetve szakképző intézmények alapítását, vagy fenntartásba történő átvételét.⁴ A nemzetiségi önkormányzati fenntartású intézmények aránya azonban jóval kisebb, mint a tankerületi központok által fenntartott nemzetiségi nevelést-oktatást biztosító általános iskolák száma.

Az utóbbi években beérkezett jelzések és panaszok kizárólag állami fenntartású intézmények nemzetiségi nevelésnek-oktatásának a megszervezését kifogásolták, ezért a továbbiakban ezekre az intézményekre fókuszálok.

¹ Magyarország Alaptörvénye XXIX. cikk (1) bekezdés.

² Magyarország Alaptörvénye I. cikk (1) bekezdés.

³ Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2023. (VI. 16.) AJB utasítás 12. § p) pont.

⁴ Njtv. 24. § (1) bekezdés.

Elvi állásfoglalásomban **szakmai javaslatokat** teszek, és **elvi irányvonalakat** vázolok fel az anyanyelvű oktatáshoz való jog hatékonyabb érvényre juttatása és gyakorlati megvalósítása érdekében.

Az érintett alapvető jogok és alkotmányos elvek:

- A jogállamiság alapelvéből levezethető jogbiztonság és az alkotmányos szervek közötti kölcsönös együttműködés követelménye [Alaptörvény B) cikk (1) bekezdés: „Magyarország független, demokratikus jogállam.”];
- A nemzetiségek a magyar politikai közösségen belüli, állami védelmet és támogatást élvező kulturális és politikai közösségek [Alaptörvény Nemzeti hitvallás: „*A velünk élő nemzetiségek a magyar politikai közösség részei és államalkotó tényezők. Vállaljuk, hogy [...] a magyarországi nemzetiségek nyelvét és kultúráját [...] ápoljuk és megóvjuk.*”, Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdés: „*A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők.*”];
- A nemzetiségek anyanyelvhasználathoz, valamint az anyanyelvű oktatáshoz való joga [Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdés: „*A Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználathoz (...) és az anyanyelvű oktatáshoz.*”]
- A nemzetiségi jogok érvényesülése; a nemzetiségek alapvető jogainak részletes és garanciális szabályait a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény tartalmazza [Alaptörvény XXIX. cikk (3) bekezdés: „*A Magyarországon élő nemzetiségek jogaira vonatkozó részletes szabályokat, valamint a helyi és országos önkormányzataik megválasztásának szabályait sarkalatos törvény határozza meg.*”].
- A tanulás szabadsága [Alaptörvény X. cikk (1) bekezdés: „*Magyarország biztosítja (...) – a lehető legmagasabb szintű tudás megszerzése érdekében – a tanulás (...) szabadságát.*”];
- A művelődéshez való jog [Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdései: „*Minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez. Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.*”];
- A szülők nevelés megválasztásához való joga [Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdés „*A szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést.*”]

Érintett szerv:

- Belügyminisztérium

Alkalmazott jogszabályok:

- Magyarország Alaptörvénye (Alaptörvény);
- Az alapvető jogok biztosáról szóló 2011. CXI. törvény (Ajbt.);
- Az Alapvető Jogok Biztosának Hivatala Szervezeti és Működési Szabályzatáról szóló 1/2023. (VI. 16.) AJB utasítás (AJB utasítás);
- A nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény (Njtv.);
- A nemzeti köznevelésről szóló 2011. évi CXC. törvény (Nkt.);

- A nevelési-oktatási intézmények működéséről és a köznevelési intézmények névhasználatáról szóló 20/2012. (VIII. 31.) EMMI rendelet (EMMI rendelet).

II. Az eljárás megindítása és szakmai keretei

A 2012. január 1. utáni új, egységes ombudsmani rendszerben a hazai nemzetiségi jogok érvényesülésének figyelemmel kísérése és az ezzel összefüggésben szerzett tapasztalatokról való rendszeres tájékoztatás a nemzetiségi ombudsmanhelyettes⁵ kiemelt feladata: ezen az alapon kötelességem a hazai nyilvánosság, az érintett szakértők és intézmények figyelmének felhívása a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére, valamint javaslatok megfogalmazása a nemzetiségek jogait érintő jogszabályok megalkotására, módosítására.

Az elmúlt időszakban **számos, a nemzetiségi általános iskolai nevelés-oktatás megszervezését érintő jelzést** kaptam⁶ és **konkrét beadványok**⁷ is érkeztek hozzám.

A jelzések és beadványok meghatározó jellemzője volt, hogy az Nkt. 83. § (2) bekezdés d) pontja alapján az adott tanítási évben az iskolában indítható osztályok számának meghatározására jogosult illetékes **tankerületi központok** az adott intézmény által a KRÉTA Központi Rendszerben rögzített beiratkozási adatok alapján – az Njtv. és az Nkt. rendelkezéseinek együttes értelmezését követően – **kizárólag összevont osztályok indítását tették lehetővé.**

Az Njtv. 22. § (5) bekezdése értelmében a településen meg kell szervezni és fenn kell tartani a nemzetiségi iskolai nevelés-oktatást, ha azt ugyanahhoz a nemzetiséghez tartozó legalább nyolc (gyermek) tanuló törvényes képviselője a fenntartótól kérte, és az iskolai osztály a nemzeti köznevelésről szóló törvény rendelkezései alapján megszervezhető. Az Njtv. hivatkozott rendelkezésével részben egyező szabályozást tartalmaz az Nkt. 89. § (2) bekezdése amikor kimondja, hogy a nemzetiséghez tartozók részére az iskolai osztályt akkor is meg kell szervezni, fenn kell tartani, ha ugyanazon nemzetiséghez tartozó nyolc gyermek, tanuló szülője kéri.

A hozzám érkező jelzésekben és beadványokban az illetékes tankerületi központok az Nkt. 25. § (7) bekezdésére hivatkoztak, amely szerint az iskolai osztályok minimális, maximális és átlaglétszámát az Nkt. 4. melléklete határozza meg. E szerint az általános iskola 1-8. évfolyamának minimális, maximális és átlagos osztálylétszáma: 14, 27, illetve 23 fő. A rendelkezésemre álló információk szerint az összevont osztályok indításának az volt a **hivatkozási alapja, hogy az Njtv. 22. § (5) bekezdése és az Nkt. 89. § (2) bekezdése nem önálló osztály indítását írja elő a fenntartó számára, így a nemzetiségi általános iskolai nevelés-oktatás megszervezéséhez, osztály indításához az Nkt. 4. mellékletében szereplő minimális osztálylétszámnak is eleget kell tenni.**

A hivatkozott jogszabályi környezet és a fenti jogértelmezés eredményeként **a 2024/2025. tanévben – tudomásom szerint – több általános iskolában is összevont osztályokat indítva szervezték meg a nemzetiségi nevelést-oktatást.**

⁵ Nemzetiségi ombudsmanhelyettes: Magyarország Alaptörvénye 30. cikk (3) bekezdés és Ajbt. 3. § (2) bekezdés. A közjogi státus teljes megnevezése helyett a továbbiakban felváltva alkalmazom a nemzetiségi ombudsmanhelyettes, illetve a nemzetiségi biztoshelyettes megjelölést.

⁶ Ld.: Jegyzőkönyv az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottságának 2024. október 29-én megtartott üléséről. (NEB-6/2024. sz. ülés) Szolga József horvát nemzetiségi szószóló felszólalása. 18. o.

⁷ Ld.: AJB-2288/2023. és AJB-2530/2024. ügyek.

Tekintettel arra, hogy **az ügyekben a nemzetiségi jogok érvényesülésével összefüggő visszásság gyanúja merült fel**, az Ajbt. 18. § (1) bekezdése, 20. § (1) bekezdése és 21. § (1) bekezdés b) pontja alapján – figyelemmel az Ajbt. 41. § (5) bekezdésére és az AJB utasítás 36. § (4) bekezdés b) pontjára is – **megkerestem a Belügyminisztérium köznevelési államtitkárát**, és arra kértem, hogy a fentiekben részletezett jogszabályok értelmezésével kapcsolatos álláspontját, valamint a nemzetiségi nevelés-oktatás megszervezésére vonatkozó ilyen jellegű tapasztalatait ossza meg velem. Megkeresésemben a köznevelési államtitkártól a nemzetiségi általános iskolai nevelés-oktatás megszervezését érintő komplex helyzet áttekintése és az összevont osztályok indítása okainak minél alaposabb megértése érdekében számos statisztikai adatot, kimutatást is kértem.

III. A hazai jogszabályi környezet

3.1. A nemzetiségi közösségek jogai és az állam kötelezettségei az anyanyelvű oktatáshoz való jog hatékony érvényesülésével összefüggésben

A kialakult gyakorlatnak megfelelően az alapvető jogok biztosa és a biztoshelyettesek egy adott társadalmi probléma mögött álló összefüggés-rendszer feltárása során alapjogi érveket felsorakoztatva autonóm, objektív és neutrális módon járnak el.

Eljárásom során ezért következetesen, zsinórmértékként támaszkodom ugyanakkor az Alkotmánybíróság alapvető jogállami garanciákkal és az alapjogok tartalmával kapcsolatos korábbi elvi megállapításaira is, valamint – az ombudsmani jogvédelem speciális vonásainak megfelelően – alkalmazom az alapjog-korlátozás alkotmányosságát megítélni hivatott egyes alapjogi teszteket.

Magyarország Alaptörvényének alkotmányos alapelvekkel és alapjogokkal kapcsolatos megfogalmazása nagyrészt megegyezik a korábbi Alkotmányban foglaltakkal. A normaszövegben előfordulórészen eltérő fogalmazásmód, kiegészítés, kihagyás, de mindaddig, amíg az alkotmányértelmezési monopóliummal felruházott Alkotmánybíróság ellenkezően nem nyilatkozik – álláspontom szerint – vélelmezendő, hogy az Alkotmány szövegéhez kapcsolódó korábbi alkotmánybírósági megállapításokra valamennyi alaptörvény-értelmezőnek, így a nemzetiségi biztoshelyettesnek is figyelemmel kell lennie.⁸

Az ombudsmani gyakorlatban továbbra is hivatkozási pontot jelent az egyes alkotmányos jogokat és követelményeket értelmező alkotmánybírósági esetjog.

3.1.1. A jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelménye

Az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése szerint Magyarország független, demokratikus jogállam. Az Alkotmánybíróság töretlen gyakorlata alapján ennek a jogállami minőségnek nélkülözhetetlen eleme a jogbiztonság. Ahogyan arra az Alkotmánybíróság a 30/2012. (VI. 27.) AB határozatában felhívta a figyelmet, az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdése és az Alkotmány 2. § (1) bekezdése azonosan deklarálja a jogállami klauzulát,⁹ ezért a kialakított alkotmánybírósági gyakorlat relevánsnak tekintendő.¹⁰

Az Alkotmánybíróság által gyakran hivatkozott tétel szerint „[a] jogbiztonság az állam – s elsősorban a jogalkotó – kötelességévé teszi annak biztosítását, hogy a jog egésze, egyes részterületei és az egyes jogszabályok is világosak, egyértelműek, működésüket tekintve kiszámíthatóak és előre láthatóak legyenek a norma címzettjei számára”.¹¹

⁸ Vö. 22/2012. (V. 11.) AB határozat, Indokolás [41] és 13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [32]-[34].

⁹ 30/2012. (VI. 27.) AB határozat, Indokolás [16].

¹⁰ Vö. 22/2012. (V. 11.) AB határozat, Indokolás [41] és 13/2013. (VI. 17.) AB határozat, Indokolás [32]-[34].

¹¹ 9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992. 65.

A testület állandó gyakorlata szerint **a jogállamiság elvéből folyó követelmény a közhatalom törvény alá rendeltsége.**¹² „**A jogállamiság egyik alapvető követelménye, hogy a közhatalommal rendelkező szervek a jog által meghatározott szervezeti keretek között, a jog által megállapított működési rendben, a jog által a polgárok számára megismerhető és kiszámítható módon szabályozott korlátok között fejtik ki a tevékenységüket**”.¹³

A jogbiztonság követelménye nemcsak az egyes normák egyértelműségét követeli meg, hanem az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is, vagyis **ezen alapelvnek a szabályozás szintjén és a jogalkalmazó szervek mindennapi gyakorlatában is érvényesülnie kell.**¹⁴

3.1.2. A nemzetiségi identitáshoz, valamint az anyanyelvű oktatáshoz való jog és ezek kapcsolata a tanulás szabadságával és a művelődéshez való joggal

Az Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdése garantálja minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgár jogát önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez. Az Alkotmánybíróság gyakorlatában **az egyes személyeknek a valamely nemzetiséghez tartozásáról szóló döntése és ennek nyilvánosságra hozatala az emberi méltóságból levezetett önazonossághoz, önrendelkezéshez való jog körébe tartozik.**¹⁵

„Az egyén önrendelkezési joga (...) az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint az egyénnek az állam beavatkozásától mentesen gyakorolható – ugyanakkor feltétlenül elismerendő, így felül nem vizsgálható – jogát jelenti arra, hogy (...) döntéseit maga hozhassa meg, így személyiségét és életét maga alakíthassa. E jog kiterjed arra is, hogy az egyén saját életének tényeit miként értelmezi, és önazonosságát miként határozza meg, és ezt cselekvésében kifejezésre juttassa. (...) Az egyén e jogát számos alkotmányos jog védi külön is, melyek mind egyben az önrendelkezési jog nevesített esetei.”¹⁶

Az Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdése alapján, **a Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználathoz és az anyanyelvű oktatáshoz.** Tagjaik számára **önazonosságuk megőrzése szempontjából meghatározó jelentőségű az anyanyelvük minél szélesebb körű használata. Az anyanyelvhasználat és az anyanyelvű oktatáshoz való jog szoros kapcsolatban áll egymással.**

Az Alkotmánybíróság állandó gyakorlata szerint **a nemzetiségek számára biztosított jogok azoknak a személyeknek a körét illetik meg, akik valamelyik nemzetiséghez tartoznak.**¹⁷

Az anyanyelvű oktatáshoz való jog kettős, egyéni és kollektív természetű jog, amelynek **alanyai** egyszerre az adott nemzetiségi közösség tagjai és a nemzetiségi közösség egésze.

¹² 8/2011. (II. 18.) AB határozat, ABH 2011. 79.

¹³ 56/1991. (XI. 8.) AB határozat, ABH 1991. 456.

¹⁴ 9/1992. (I. 30.) AB határozat, ABH 1992, 65–66., 38/2012. AB határozat, Indokolás [84], 3116/2016. (VI. 21.) AB határozat, Indokolás [24].

¹⁵ 45/2005. (XII. 14.) AB határozat, ABH 2005. 569.

¹⁶ 45/2005. (XII. 14.) AB határozat, ABH 2005. 588.

¹⁷ 45/2005. (XII. 14.) AB határozat, ABH 2005. 576.

Az Alkotmánybíróság értelmezésében a nemzetiséghez tartozás kinyilvánítása az egyes nemzetiségi jogok gyakorlásának feltételeként határozható meg.¹⁸ Az Alaptörvénnyel összeegyeztethető olyan megoldás, amely a nemzetiségi közösség tagjának joggyakorlását, így az anyanyelvű oktatásban való részvételt az egyén nyilatkozatához kötheti.

A törvényhozó széles döntési jogosultsággal rendelkezik az anyanyelvű oktatás szabályainak megalkotásánál, ennek a döntési szabadságnak a korlátait az Alaptörvény rendelkezései, így különösen az alapjogokra vonatkozó szabályok határozzák meg.¹⁹

A törvényhozó széles döntési jogosultságának szabnak korlátot az Alaptörvény X. cikk (1) bekezdése, az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdései és az Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdése.

Az Alaptörvény X. cikk (1) bekezdése alapján a tanulás szabadsága alapjog, amelynek célja a lehető legmagasabb szintű tudás megszerzése.

Az Alaptörvény XI. cikk (1)-(2) bekezdései alapján minden magyar állampolgárnak joga van a művelődéshez, Magyarország ezt a jogot a közművelődés kiterjesztésével és általánossá tételével, az ingyenes és kötelező alapfokú, az ingyenes és mindenki számára hozzáférhető középfokú, valamint a képességei alapján mindenki számára hozzáférhető felsőfokú oktatással, továbbá az oktatásban részesülők törvényben meghatározottak szerinti anyagi támogatásával biztosítja.

Az Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy a szülőknek joguk van megválasztani a gyermeküknek adandó nevelést.

A szülőknek a nevelés megválasztásához való jogával összefüggésben az Alkotmánybíróság kiemelte, hogy az Alaptörvény XVI. cikk (2) bekezdése alapján e jog azt jelenti, hogy „a szülők gyermekeikről saját világnézetüknek és lelkiismereti meggyőződésüknek megfelelően gondoskodhatnak”,²⁰ így „[e]lsősorban a szülők (gondviselők) jogosultak arra, hogy döntsenek a gyermekeik testi és szellemi fejlődésével kapcsolatos kérdésekben”.²¹ E szülői jog lényeges tartalma, hogy „a szülők maguk döntenek arról, hogy hagyományaik, családi szokásaik, társadalmi helyzetük, vallási és erkölcsi meggyőződésük, anyagi lehetőségeik szerint miként választják meg a gyermek nevelését, nevelés-oktatását biztosító intézményt, módszert, eszközöket”.²²

Az Alaptörvény hivatkozott rendelkezései alapján megállapítható, hogy a Magyarországon élő nemzetiséghez tartozó személyek önazonosságának szabad vállalásához és megőrzéséhez való jogát elősegítő anyanyelvű oktatáshoz való jog a tanulás szabadságához és a művelődéshez való jog sajátos eleme, az anyanyelvű oktatásban való részvétel a szülők nevelés megválasztásához való jogának integráns része.

¹⁸ Vö. az Alkotmánybíróság gyakorlatát a nemzetiségi önkormányzatokról. 45/2005. (XII. 14.) AB határozat, ABH 2005. 577-578.

¹⁹ Ld. az Alkotmánybíróságnak a nemzeti és etnikai kisebbségi önkormányzatokra vonatkozó szabályok megalkotása vonatkozásában tett megállapításait: 45/2005. (XII. 14.) AB határozat, ABH 2005. 570. és 41/2012. (XII. 6.) AB határozat, Indokolás [52].

²⁰ 3047/2013. (II. 28.) AB határozat, Indokolás [59].

²¹ 39/2007. (VI. 20.) AB határozat, ABH 2007, 464, 481. Megerősítette: 3047/2013. (II. 28.) AB határozat, Indokolás [59].

²² 995/B/1990. AB határozat, ABH 1993, 515, 527. Megerősítette: 3047/2013. (II. 28.) AB határozat, Indokolás [59].

3.1.3. Intézményvédelem a nemzetiségi jogok érvényesítésével összefüggésben

E körben szükséges végezetül rámutatni az alapjogok hatékony érvényesülését biztosító **állami intézményvédelmi kötelezettség** tartalmára is.

Az Alkotmánybíróság a 12/2004. (IV. 7.) AB határozatában korábbi döntéseire hivatkozva hangsúlyozta: *„Az állam kötelessége az alapvető jogok tiszteletben tartására és védelmére a szubjektív alapjogokkal kapcsolatban nem merül ki abban, hogy tartózkodnia kell megsértésüktől, hanem magában foglalja azt is, hogy gondoskodnia kell az érvényesülésükhöz szükséges feltételekről. Ennek érdekében a jogalkotó köteles olyan szabályozást alkotni, amely a lehető legnagyobb mértékben biztosítja az alapjogok érvényesülését”*.²³

Amint arra az Alkotmánybíróság már a 48/1998. (XI. 23.) AB határozatában is rámutatott: *„Az Alkotmány egyes esetekben nevesíti az intézményvédelmi kötelezéseket, másutt nem, előfordul az is, hogy éppen az alanyi jogi oldal marad háttérben; a megfogalmazás és a hangsúlybeli különbségek nem változtatnak azon, hogy az alapjogok egyaránt tartalmazzák a szubjektív jogokat és az objektív, ennél szélesebb állami kötelezéseket is”*.²⁴

A tanulóhoz való joggal összefüggésben az Alkotmánybíróság gyakorlatában kifejtette, hogy *„[a]z állampolgárok tanulóhoz való jogát az állam intézményfenntartói kötelezettsége alapozza meg, amelynek keretében az államnak mindenki számára – hátrányos megkülönböztetés nélkül – biztosítania kell e jog gyakorlását lehetővé tevő jogszabályi és szervezeti feltételeket”*.²⁵ Az állam a tanulóhoz való jog céljának érvényesíthetősége érdekében egyfelől intézkedéseket köteles tenni, támogató feltételeket köteles biztosítani, másfelől a cél elérését gátló tényezőkkel szemben hatékonyan köteles fellépni.

Az Alkotmánybíróság fentiekben ismertetett gyakorlatával összhangban megállapítható, hogy az Alaptörvényben nevesített, a nemzetiséghez tartozó személyeket és azok közösségeit megillető alapjogok biztosítása megfelelő intézményrendszer létrehozása mellett azok gyakorlását és védelmét garantáló jogszabályok megalkotásával valósulhat meg.

Az Alaptörvény XXIX. cikk (3) bekezdése alapján **a Magyarországon élő nemzetiségek jogaira vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.**

A jogalkotó a Njtv.-t kifejezetten az Alaptörvénynek a magyarországi nemzetiségek ügye iránt kinyilvánított felelősségvállalására figyelemmel alkotta meg.

A Njtv. célja, hogy a nemzetiségek sajátos, az Alaptörvényben alapvető szabadságjogokként általánosságban megfogalmazott egyéni és közösségi jogait részletezze, és széles körben biztosítsa.

A Magyarországon élő nemzetiségek anyanyelvű oktatáshoz való jogáról és a nemzetiségek oktatási önigazgatásáról – más ágazati jogszabályok mellett – az Njtv. részletesen rendelkezik.

²³ 12/2004. (IV. 7.) AB határozat, ABH 2004. 217, 225.

²⁴ 48/1998. (XI. 23.) AB határozat, ABH 1998. 333, 341.

²⁵ 18/1994. (III. 31.) AB határozat, ABH 1994. 88, 89. Megerősítette: 1251/E/2010. AB határozat, ABH 2011. 2270, 2276.

3.2. Az anyanyelvű oktatáshoz való jog jogszabályi és intézményi keretei

A Magyarországon élő nemzetiségi közösségeket és azok tagjait az Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdése alapján megillető **anyanyelvű oktatáshoz való jog jogszabályi alapjait és intézményi kereteit az Njtv. és az Nkt. tartalmazzák.**

Az anyanyelvű oktatáshoz való jog kettős, egyéni és kollektív természetét jól mutatják az Njtv. 12. § (1) bekezdés b) pontjának és az Njtv. 19. § b) pontjának rendelkezései. Ezek értelmében egyrészt **a nemzetiséghez tartozó személynek joga van megtanulni anyanyelvét, részt venni anyanyelvű köznevelésben, oktatásban és művelődésben,** másrészt **a nemzetiségi közösségeknek joguk van a nemzetiséghez tartozók** óvodai neveléséhez, általános iskolai neveléséhez-oktatásához, nemzetiségi kollégiumi ellátásához, gimnáziumi, szakközépiskolai, szakiskolai neveléséhez-oktatásához, felsőfokú képzéséhez.

A tanulás szabadságával összhangban az Nkt. a gyermekek, a tanulók jogai között alapelvi szinten rögzíti, az Nkt. 46. § (3) bekezdés c) pontja pedig ismételten hangsúlyozza, hogy **a gyermeknek, a tanulónak joga, hogy nemzetiségi hovatartozásának megfelelő nevelésben és oktatásban részesüljön. A szülők nevelés megválasztásához való joga** keretében kiemelendő az Nkt. 72. § (2) bekezdése, amely értelmében **a szülő gyermeke** adottságainak, képességeinek, érdeklődésének megfelelően, saját vallási, világnézeti meggyőződésére, **nemzetiségi hovatartozására tekintettel szabadon választhat** óvodát, iskolát, kollégiumot. A szülő ezt a jogát a gyermek – ha nem cselekvőképtelen – tizennegyedik életévének betöltésétől gyermekével közösen gyakorolhatja.

A gyermek, a tanuló és a szülők nevelés-oktatás megválasztásához való jogait – az Nkt. 46. § (3) bekezdés c) pontjával és az Nkt. 72. § (2) bekezdésével összhangban – az Njtv. 22. § (3) bekezdése is rögzíti, meghatározva a gyermek, tanuló, illetve a szülő által **választható** nemzetiségi nevelési-oktatási formákat.

Az Njtv. 22. § (3) bekezdése szerinti nemzetiségi nevelési-oktatási forma: nemzetiségi anyanyelvű, nemzetiségi két tanítási nyelvű vagy kiegészítő nemzetiségi óvodai nevelés, nemzetiségi anyanyelvű, nemzetiségi két tanítási nyelvű, vagy nemzetiségi nyelvoktató iskolai nevelés-oktatás, kiegészítő nemzetiségi nevelés-oktatás vagy roma nemzetiségi köznevelés, illetve nemzetiségi kollégiumi nevelés. Megjegyzendő, hogy a roma nemzetiségi óvodai nevelés, iskolai nevelés-oktatás folyhat kizárólag magyar nyelven, de a gyermek törvényes képviselőjének igénye alapján az intézményfenntartó köteles biztosítani a romani és a beás nyelvek oktatását is.

Az Alkotmánybíróság nemzetiségi önazonosság vállalásával összefüggésben kifejtett gyakorlatával összeegyeztethetően az Njtv. 11. § (1)-(2) bekezdései kimondják, hogy valamely nemzetiséghez való tartozás kinyilvánítása az egyén kizárólagos és elidegeníthetetlen joga. **A nemzetiséghez való tartozás kérdésében nyilatkozatra senki sem kötelezhető, azonban törvény vagy a végrehajtására kiadott jogszabály egyes nemzetiségi jogok gyakorlását az egyén nyilatkozatához kötheti.** Az Njtv. 22. § (5) bekezdése és az EMMI rendelet 157. § (1)-(4) bekezdései – e rendelkezésekkel összhangban – **a nemzetiségi nevelés-oktatás megszervezését és fenntartását a nemzetiséghez tartozó tanuló törvényes képviselőjének, tizennegyedik életévét betöltött gyermek esetében a szülő és a gyermek közös nyilatkozatához, kérelméhez kötik.**

Az államnak a nemzetiségi közösségeket és azok tagjait megillető anyanyelvű oktatáshoz való jogából származó **intézményvédelmi kötelezettségét és annak kereteit az Njtv. és az Nkt. alábbi rendelkezései határozzák meg.**

Az Njtv. 22. § (2) bekezdése kimondja, hogy **az állam a magyarországi nemzetiségek anyanyelvét közösség-összetartó tényezőként ismeri el. Az állam tekintet nélkül arra, hogy a köznevelési intézménynek ki a fenntartója, támogatja a nemzetiségek által használt nyelv alkalmazását a nemzetiségi köznevelésben. A nemzetiségi köznevelés többletköltségét – jogszabályban meghatározott módon – az állam viseli.** E kötelezettségvállalással egyezően az Nkt. céljai és alapelvei között, az Nkt. 3. § (4) bekezdésében rögzíti, hogy **a köznevelés érvényre juttatja a nemzetiségek kulturális autonómiájának megfelelő oktatási érdekeket.**

Az intézményvédelmi kötelezettség keretében értelmezendő az Njtv. 23. § (4) bekezdésében megfogalmazott felelősségvállalás, amely szerint **a nemzetiségi anyanyelvű és anyanyelvi közneveléshez az anyanyelvű pedagógusok képzésének, továbbképzésének biztosítása állami feladat.** E feladat keretében az állam támogatja a nemzetiségek anya-, illetve nyelvvországból érkező oktatók magyarországi vendégtanári alkalmazását is.

Az Njtv. 22. § (4) bekezdése szerint a nemzetiség anyanyelvű vagy anyanyelvi nevelése, nevelése-oktatása a helyi lehetőségek és igények szerint nemzetiségi óvodában, iskolában, iskolai osztályban vagy csoportban történhet.

A nemzetiségi közösségeket és tagjaikat megillető anyanyelvű oktatáshoz való jog érvényesülése szempontjából **garanciális jelentőségű az Njtv. 22. § (5) bekezdése.** E szerint **a településen meg kell szervezni és fenn kell tartani a nemzetiségi óvodai nevelést, továbbá a nemzetiségi iskolai nevelés-oktatást,** – a roma nemzetiség esetében a (3) bekezdés szerinti igénynek megfelelően – **ha ezt ugyanahhoz a nemzetiséghez tartozó legalább nyolc (gyermek) tanuló törvényes képviselője a fenntartótól kérte, és az óvodai csoport, iskolai osztály a nemzeti köznevelésről szóló törvény rendelkezései alapján megszervezhető.** A fenntartó kevesebb jelentkező esetén is indíthat nemzetiségi osztályt, csoportot.

Az iskolai osztály megszervezését érintően az Njtv. egyértelműen utal a Nkt. rendelkezéseire. Tekintettel erre, fontos a Nkt. vonatkozó általános és speciális rendelkezéseinek áttekintése, vizsgálata.

Főszabály szerint az Nkt. 25. § (7) bekezdése értelmében **az iskolai osztályok minimális, maximális és átlaglétszámát az Nkt. 4. melléklete határozza meg.** Az Nkt. 4. melléklete előírja, hogy **az általános iskola 1-8. évfolyamának osztálylétszáma minimum 14, maximum 27, átlagosan 23 fő.**

Kivétel szabályként rögzíti az iskolai osztály megszervezését és fenntartását érintően – az Njtv. 22. § (5) bekezdéséhez hasonlóan, de annál egyértelműbb, kógens szabályt írva elő – az Nkt. 89. § (2) bekezdése, amely szerint a nemzetiséghez tartozók részére az óvodai csoportot, iskolai osztályt akkor is meg kell szervezni, fenn kell tartani, ha ugyanazon nemzetiséghez tartozó nyolc gyermek, tanuló szülője kéri.

Az adott tanítási évben **az iskolában indítható osztályok számát az Nkt. 83. § (2) bekezdés d) pontja értelmében a fenntartó²⁶ határozza meg.**

²⁶ Nkt. 2. § (3) Köznevelési intézményt

a) az állam, valamint

b) e törvény keretei között

ba) a nemzetiségi önkormányzat,

bb) az egyházi jogi személy,

bc) a vallási egyesület vagy

Fontos rámutatni, hogy **összevont osztály indítására** az Nkt. 4. § 24. pontja értelmében – más nevelési-oktatási formák mellett – **az általános iskola alsó tagozatán van lehetőség. Az összevont osztály legalább kettő, legfeljebb négy iskolai évfolyam tanulóiból alkotott osztály.** Az osztályok kialakítása szempontjából meghatározó, hogy az Nkt. 51. § (4) bekezdése alapján **az iskolába felvett tanulók osztályba vagy csoportba való beosztásáról** – a szakmai munkaközösség, annak hiányában a nevelőtestület véleményének kikérésével – **az igazgató dönt.**

bd) más személy vagy szervezet

alapíthat és tarthat fenn, ha a tevékenység folytatásának jogát – jogszabályban foglaltak szerint – megszerezte.

IV. A Belügyminisztérium köznevelési államtitkárának válaszai

A Belügyminisztérium köznevelési államtitkára szerint **az Njtv. 22. § (5) bekezdése és az Nkt. 89. § (2) bekezdése** egyértelműen fogalmaz a nemzetiségi általános iskolai nevelés-oktatás megszervezése, illetve az osztály indítása vonatkozásában. Megkeresésemre írt válaszában jelezte, hogy álláspontja szerint a hivatkozott rendelkezések **nem írják elő az önálló osztály indításának a kötelezettségét.**

Válaszában kiemelte, hogy az Nkt. 83. § (2) bekezdés d) pontja szerint **a fenntartó dönt az adott tanítási évben az iskolában indítható osztályok számáról**, e döntés keretei között **az iskolába felvett tanulók osztályba vagy csoportba való beosztásáról** – a szakmai munkaközösség, annak hiányában a nevelőtestület véleményének kikérésével – azonban az Nkt. 51. § (4) bekezdése szerint **az igazgató dönt. Az igazgató összevont osztály megszervezéséről** – az Nkt. 4. § 24. pontja értelmében – **kizárólag alsó tagozaton dönthet.**

A Belügyminisztérium köznevelési államtitkárának álláspontja szerint a hivatkozott jogszabályi rendelkezések lehetővé teszik, így **nem jogszabálysértő az a gyakorlat, hogy a fenntartónak az adott tanítási évben új osztály indítását elutasító vagy az indítható osztályok számát a korábbi tanévekhez képest csökkentő döntése alapján az igazgató az Nkt. 4. mellékletében meghatározott létszámkeretek** (minimum 14, maximum 27, átlagosan 23 fő) **között, az alsó tagozaton összevont osztályban szervezze meg a nemzetiségi iskolai nevelés-oktatást.**

Az Njtv. 22. § (5) bekezdése 2020. július 1-e óta biztosít lehetőséget arra, hogy **a fenntartó nyolc főnél kevesebb jelentkező esetén is indíthat nemzetiségi osztályt.** Megkeresésemben arra kértem a Belügyminiszter köznevelési államtitkárát, mutassa be, hogy **az Njtv. 22. § (5) bekezdés második mondatára hivatkozva** – hatályba lépése óta – **hány esetben szervezték meg a nemzetiségi nevelés-oktatást az általános iskolákban és hány alkalommal került erre sor önálló osztály kialakításával.**

Válaszában a köznevelési államtitkár rámutatott, hogy **erre vonatkozó adatot a Belügyminisztérium köznevelési államtitkársága nem gyűjt, nem kezel.** Megjegyezve egyúttal, hogy bár az Njtv. 2020. évi módosítása rendelkezett a nyolc főnél kevesebb jelentkező esetén is indítható nemzetiségi osztályról, ilyen esetek azonban a jogszabály-módosítást megelőzően is előfordultak. Jelezte ugyanakkor azt is, hogy **a hivatkozott rendelkezés álláspontja szerint nem írja elő az önálló osztály indításának a kötelezettségét.**

Megkeresésemben a köznevelési államtitkártól a nemzetiségi általános iskolai nevelés-oktatás megszervezését érintő komplex helyzet áttekintése és az összevont osztályok indítása okainak megértése érdekében számos statisztikai adatot, kimutatást kértem.

Adatokat kértem egyrészt arra a vonatkozóan, hogy a nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás megszervezésében és fenntartásában, az osztályok indításában a szükséges osztálylétszámok vonatkozásában **megfigyelhetők-e különbségek az állami, illetve nemzetiségi önkormányzati fenntartók gyakorlatában.**

A Belügyminisztérium köznevelési államtitkára tájékoztatott, hogy az összevont osztályok szervezéséről minden esetben helyi szinten születik döntés, **a Belügyminisztérium köznevelési államtitkársága nem kezel adatot sem a tankerületi, sem a nemzetiségi önkormányzati iskolák összevont osztályainak számáról**, így erre a kérdésemre **konkrét információkat tartalmazó választ nem kaptam.**

Megkeresésemben másrészt arra is kértem a köznevelési államtitkárt, hogy **nemzetiségenkénti, településenkénti, illetve köznevelési intézményenkénti bontásban mutassa be, hogy a 2024/2025. tanévben hány esetben került összevont osztály keretében megszervezésére a nemzetiségi nevelés-oktatás az általános iskolákban Magyarországon.**

Válaszában a Belügyminisztérium kiemelte, hogy **az éves statisztikák nem tartalmaznak adatokat az összevont osztályokról a megjelölt bontásban, a kért adatokat nem tudta rendelkezésemre bocsátani.**

Hangsúlyozva **az összevont osztályok megszervezéséről hozott fenntartói, illetve igazgatói döntés jogszerűségével** kapcsolatban korábban kifejtett álláspontját, a Belügyminisztérium köznevelési államtitkára végezetül az alábbiakra mutatott rá. Véleménye szerint alapvetően **az intézményi költségvetést és a racionális oktatásszervezést érintő kérdésről** van szó, amely a fenntartótól függetlenül egyaránt érinti a nemzetiségi és a nem nemzetiségi feladatot ellátó intézményeket. **A köznevelési államtitkár szerint szakmai érvek szólnak amellett, hogy a gyermekeknek, tanulóknak inkább szolgálja az érdekét, hogy egy nagyobb létszámú, összevont osztályban, minthogy külön-külön, akár csak néhány fős osztályokban tanuljanak.** Rámutatott, hogy a fenntartó nyolc főnél kevesebb jelentkező esetén is indíthat nemzetiségi osztályt, ha a szükséges forrást biztosítani tudja. A nemzetiségi iskolai nevelés-oktatás megszervezése, illetve az osztály indítása vonatkozásában **jogszabálmódosítást nem tart indokoltnak.**

A Belügyminisztérium köznevelési államtitkára válaszában végezetül arról is tájékoztatót, hogy **az elmúlt három évben, azaz 2021 és 2024 között** a nemzetiségi általános iskolai nevelés-oktatás megszervezésének feltételeivel, valamint a tankerületi központok jogértelmezési gyakorlatával, különösen a nemzetiségi nevelési-oktatási intézményekben történő osztályösszevonásokkal kapcsolatban **a köznevelési államtitkársághoz nem érkezett megkeresés vagy panasz.**

V. Megállapítások

Nemzetiségi ombudsmanhelyettesként elsődleges szakmai feladatom, hogy figyelemmel kísérjem a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak érvényesülését és ezzel összefüggésben szerzett tapasztalataimról rendszeresen tájékoztatást nyújtsak, illetve felhívjam a nyilvánosság és az érintett intézmények figyelmét a nemzetiségeket érintő jogsértések veszélyére. Ennek keretében lehetőségem van arra, hogy a hatályos jogi szabályozás aggályosnak tartott elemeit és a joggyakorlat anomáliáit megvizsgáljam és azokkal kapcsolatban általános vagy konkrét javaslatokat fogalmazzak meg

A Magyarországon élő nemzetiségi közösségek anyanyelvű oktatáshoz való joga Alaptörvényben biztosított alapvető jog. E jog a nemzetiségi közösségek identitásának egyik alapvető eleme, hozzájárul önazonosságuk megőrzéséhez, közvetve a nemzetiségi közösségek fennmaradásához. Az anyanyelvű oktatáshoz való jog emellett szoros kapcsolatban áll a Magyarországon élő nemzetiségek anyanyelvhasználathoz való jogával.

Az állam joga, de intézményvédelmi kötelezettségéből eredően felelőssége is olyan – törvényi szintű – szabályozás és intézményrendszer kialakítása, amely az Alaptörvényben nevesített, a nemzetiségi közösségeket megillető alapjogok gyakorlását és védelmét megfelelően biztosítja. A szabályozás és az intézményrendszer megalkotásánál a törvényhozó széles döntési jogosultsággal rendelkezik, ennek a döntési szabadságnak a korlátait azonban az Alaptörvény rendelkezései, így különösen az alapjogokra vonatkozó szabályok határozzák meg. Az Alaptörvényből a törvényhozó széles döntési szabadságát korlátozó további követelmény a jogállamiság alkotmányos alapelvéből levezethető jogbiztonság követelménye, amely nemcsak az egyes normák egyértelműségét követeli meg, hanem az egyes jogintézmények működésének kiszámíthatóságát is. Az alapelvnek a szabályozás szintjén és a jogalkalmazó szervek mindennapi gyakorlatában való érvényesülésének biztosítása az állam kötelezettsége.

Az Alaptörvény, az Njtv. és más ágazati jogszabályok széles körben biztosítják a nemzetiségek anyanyelvű oktatáshoz való jogának gyakorlását és a nemzetiségek oktatási önigazgatását.

Az általános iskolai nemzetiségi nevelés-oktatás megszervezésével és az általános iskolai osztályok indításával összefüggésben kötelességem rámutatni az Njtv. és az Nkt. vonatkozó rendelkezéseinek értelmezését és ezzel összefüggésben a jogalkalmazó szervek gyakorlatát érintő ellentmondásra.

Az Njtv. 22. § (5) bekezdése szerint a településen meg kell szervezni és fenn kell tartani a nemzetiségi óvodai nevelést, továbbá a nemzetiségi iskolai nevelés-oktatást, – a roma nemzetiség esetében a (3) bekezdés szerinti igénynek megfelelően – ha ezt ugyanahhoz a nemzetiséghez tartozó legalább nyolc (gyermek) tanuló törvényes képviselője a fenntartótól kérte, és az óvodai csoport, iskolai osztály a nemzeti köznevelésről szóló törvény rendelkezései alapján megszervezhető. Kétségtelen, hogy az iskolai osztály megszervezését érintően az Njtv. utal a Nkt. rendelkezéseire. Meghatározó jogértelmezési szempont azonban, hogy az Njtv. ugyanakkor nem hivatkozik az Nkt. konkrétan meghatározott rendelkezésére.

Az elmúlt időszakban hozzám érkezett jelzések és konkrét beadványok, valamint a Belügyminisztérium köznevelési államtitkárának válaszai alapján **megállapítható, hogy a jogalkalmazó szervek gyakorlatukban az általános iskolai osztály megszervezését nemzetiségi nevelés-oktatás esetében is az Nkt. 4. mellékletében meghatározott osztálylétszámokhoz** (minimum 14, maximum 27, átlagosan 23 fő) **kötik.** Ennek megfelelően a gyakorlatban általános iskolai osztály nemzetiségi nevelés-oktatás esetében is kizárólag minimum 14 gyermek, tanuló esetében szervezhető meg.

Megítélésem szerint ezzel szemben **a nemzetiségi általános iskolai osztály megszervezését és indítását érintően** – a lex specialis derogat legi generali jogelv figyelembevételével, amely szerint a speciális szabály lerontja az általános szabályt – **az Nkt. 89. § (2) bekezdése alkalmazandó.** E rendelkezés ugyanis **kógens módon írja elő, hogy a nemzetiséghez tartozók részére az óvodai csoportot, iskolai osztályt akkor is meg kell szervezni, fenn kell tartani, ha ugyanazon nemzetiséghez tartozó nyolc gyermek, tanuló szülője kéri.** Meggyőződésem szerint **a nemzetiségi általános iskolai nevelés-oktatás vonatkozásában** az osztály megszervezése és fenntartása vonatkozásában az Nkt. 4. mellékletére utaló 25. § (7) bekezdése figyelmen kívül hagyandó, azaz **önálló osztály megszervezéséhez és indításához nem szükséges minimum 14 gyermek, tanuló.**

A jogértelmezés általános alapelveivel összeegyeztethető fenti megállapítás helytállóságát tovább erősíti, hogy az **összeegyeztethető** a hazai nemzetiségi közösségek sajátosságai, elsősorban a területi koncentráció hiánya miatt megvalósított **személyi elvű autonómia koncepciójával,** amely az Alaptörvényben és az Njtv.-ben biztosított egyéni és kollektív nemzetiségi jogok gyakorlását az érintettek lakóhelyétől függetlenül, identitásvállalásuk esetén akkor is biztosítja, ha helyi szinten alacsony számban vannak jelen.

Anélkül, hogy az önálló vagy összevont osztályban folyó nevelés-oktatás sajátos pedagógiai előnyeire és hátrányaira részletesen kitérnék, amelynek elemzése nem célja és nem is feladata az elvi állásfoglalásomnak, **kiemelten fontosnak tartom felhívni a figyelmet néhány speciális nehézségre a nemzetiségi nevelés-oktatás összevont formában történő indítása esetén.**

A nevelés-oktatás összevont osztályban való megszervezése – a rendelkezésemre álló információk szerint – a szakmai eredményesség szempontjából nem mutat egységes képet. Nem megkerülhető sajátosság ugyanakkor, hogy **a nemzetiségi nevelés-oktatás megszervezésekor, különös tekintettel az érintett nemzetiségi nyelv oktatására, további speciális körülményekre is figyelemmel kell lenni.** Alsó tagozaton a nemzetiségi nevelés-oktatás nyolc főtől önálló osztályban történő megszervezése nem csupán **a kislétszámú osztályok közösségmegtartó ereje** miatt közismerten erős érv, hanem azért is, mert egyértelműen jelzi a kisebb lélekszámú települések köznevelési intézményeinek **a nemzetiségi lakosság identitásának megőrzésében és megerősítésében betöltött nélkülözhetetlen szerepét** is. Legalább ennyire hangsúlyos körülmény az is, hogy a kisebb lélekszámú, de önálló nemzetiségi osztályokban, a panaszosok tapasztalata szerint a nyelvoktatás szakszerűbben és eredményesebben biztosítható. Előrelátható negatív hatás továbbá, hogy az összevont osztályokból – félve az összevonás nevelés-oktatás minőségét érintő negatív hatásoktól – a szülők hajlamosak lehetnek más köznevelési intézménybe átiratni gyermekeiket, ami veszélyeztetheti helyi szinten a nemzetiségi nevelést-oktatás fennmaradásának lehetőségét.

A Belügyminisztérium köznevelési államtitkárának a gyermekek, tanulók nagyobb létszámú, **összevont osztályban** történő nevelését-oktatását illetően tett megállapításaival összefüggésben elengedhetetlen rámutatni arra, hogy a hozzám beérkezett jelzésekre és panaszokra figyelemmel e módszer **a nemzetiségi nevelés-oktatás minőségét, illetve a nemzetiségi identitás megőrzésének, erősítésének lehetőségét negatívan, hátrányosan érinti/érintheti, és álláspontom szerint az Alaptörvényben biztosított, a nemzetiségi közösségek tagjait és a nemzetiség egészét megillető anyanyelvű oktatáshoz való jog hatékony érvényesülése ellen hat.**

Megállapítható, hogy az Njtv. és az Nkt. egymásnak részben ellentmondó, nem egyértelmű szabályozása, továbbá ennek eredményeként a jogalkalmazó szerveknek a nemzetiségi közösségek tagjai és azok egésze szempontjából kedvezőtlen jogértelmezése és gyakorlata az Alaptörvény B) cikk (1) bekezdésében megfogalmazott jogállamiság elvéből levezethető jogbiztonság követelményével összefüggő visszásságot eredményezett. Az alkotmányos alapelvet érintő visszásság továbbá a nemzetiségi közösségek tagjait és a közösség egészét az Alaptörvény XXIX. cikk (1) bekezdése alapján megillető anyanyelvű oktatáshoz való alapjog sérelemének közvetlen veszélyével jár.

VI. Szakmai javaslatok

A fentiek alapján, az elvi állásfoglalással érintett téma kiemelt fontosságára tekintettel, az Ajbt. 31. §-a és 32. §-a alapján:

1. Javaslom a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárának, hogy

- 1.1. az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága, az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége és az Országos Nemzetiségi Tanács bevonásával **tekintse át a nemzetiségi általános iskolai nevelés-oktatás, különösen a nemzetiségi általános iskolai osztály megszervezését és indítását érintő jogszabályi környezetet**, ennek alapján pedig **fontolja meg az Njtv. és az Nkt. jogértelmezést és jogalkalmazást egyértelműsítő módosításának kezdeményezését.**
- 1.2. a jogszabályi környezet módosításának átgondolásáig függessze fel a jelenlegi gyakorlatot és a köznevelés ágazati irányításának keretében – a szükséges intézmények és szakértők saját hatáskörben történő megkeresésével, bevonásával – **gondoskodjon arról, hogy a 2025/2026. tanévben a nemzetiségi általános nevelés-oktatás megszervezésére és indítására az Njtv. 22. (5) bekezdése és az Nkt. 89. § (2) bekezdése alapján minden esetben önálló osztály indításával kerüljön sor, ha azt a nemzetiséghez tartozó nyolc gyermek, tanuló szülője kéri.**
- 1.3. a köznevelés ágazati irányításának keretében – a szükséges intézmények és szakértők saját hatáskörben történő megkeresésével, bevonásával – **végezzen átfogó vizsgálatot** arra vonatkozóan, hogy az Njtv. 22. § (5) bekezdésében foglaltak hogyan érvényesültek a gyakorlatban. Ennek keretében kiemelten vizsgálja évenkénti bontásban, hogy e rendelkezés 2020. július 1-ei hatályba lépése óta hány esetben szervezték meg a nemzetiségi nevelés-oktatást az általános iskolákban vagy a kezdeményezés ellenére hány esetben utasították el, vagy maradt el a nemzetiségi nevelés-oktatás megszervezése, a vizsgálatban a megszervezés elmaradásának okára is térjenek ki.
- 1.4. a köznevelés ágazati irányításának keretében – a szükséges intézmények és szakértők saját hatáskörben történő megkeresésével, bevonásával – **végezzen átfogó vizsgálatot** a nemzetiségi általános iskolai nevelés-oktatás, különösen a nemzetiségi általános iskolai osztály megszervezésének és indításának hátterére és részleteire vonatkozóan. Ennek keretében a vizsgálatnak érdemes kifejezetten kitérnie arra is, hogy Magyarországon nemzetiségenkénti, településenkénti, illetve köznevelési intézményenkénti bontásban a 2024/2025. tanévben hány esetben szervezték meg a nemzetiségi nevelés-oktatást az általános iskolákban önálló osztály kialakításával, és hány alkalommal összevont osztály keretében, ez utóbbi esetben az összevonások formáira is tekintettel. Ehhez kapcsolódóan az összevont osztályok kialakításának okait, valamint a nemzetiségi nevelés-oktatás minőségére gyakorolt hatást is elemezni szükséges.

- 2. Javaslom az Országgyűlés Magyarországi Nemzetiségek Bizottsága, az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetsége és az Országos Nemzetiségi Tanács számára,** hogy a kérdés vizsgálata és a megfogalmazott szakmai javaslatok végrehajtása során szakmai tapasztalataikkal, illetve konkrét javaslataikkal támogassák a Belügyminisztérium Köznevelési Államtitkárságát.

Budapest, 2025. május 26.

Szalayné Sándor Erzsébet s.k.
egyetemi tanár,
a Magyarországon élő nemzetiségek
jogainak védelmét ellátó biztoshelyettes